

DE SLAGEN VAN SURINAME, DEEL XI: SUBFAMILIE XENO-
DONTINAE (GENERA NINIA, OXYBELIS EN OXYRHOPUS).

Door: A. Abuys, Jukwerderweg 31, 9901 GL Appingedam.

Inhoud: Het genus *Ninia* - Het genus *Oxybelis* - Het genus *Oxyrhopus* - Literatuur.

HET GENUS *NINIA* BAIRD & GIRARD, 1853

Dit geslacht bestaat in totaal uit 8 soorten, waarvan er één in Suriname voorkomt.

Algemene gegevens van het genus:

Kop: Deze gaat met een flauwe versmalling over in de nek. De ogen zijn klein met verticale, ovale pupillen.

Romp: Deze is zijdelings iets afgeplat. Over het algemeen zijn het kleine slangen, die gekielde schubben hebben.

Staart: Geen bijzondere kenmerken.

Leefwijze: Deze slangen zijn terrestrisch. Het zijn nachtjagers.

Voeding: Insekten en hun larven.

Biotoop: Bosrijke gebieden (regenbossen) waar ze schuilplaatsen vinden onder bladerhopen, stenen of rotsblokken en onder boomstammen.

Bijzonderheden: Bij gevaar maken de slangen van dit geslacht hun lichaam breed en plat. Zelf zijn de dieren niet agressief.

Ninia hudsoni Parker, 1940.

Verspreidingsgebied: Het Amazonegebied van Ecuador en New river (betwist gebied tussen Brits Guyana en Suriname).

Vindplaatsen in Suriname: Zelf ben ik deze soort in Suriname nog niet tegengekomen.

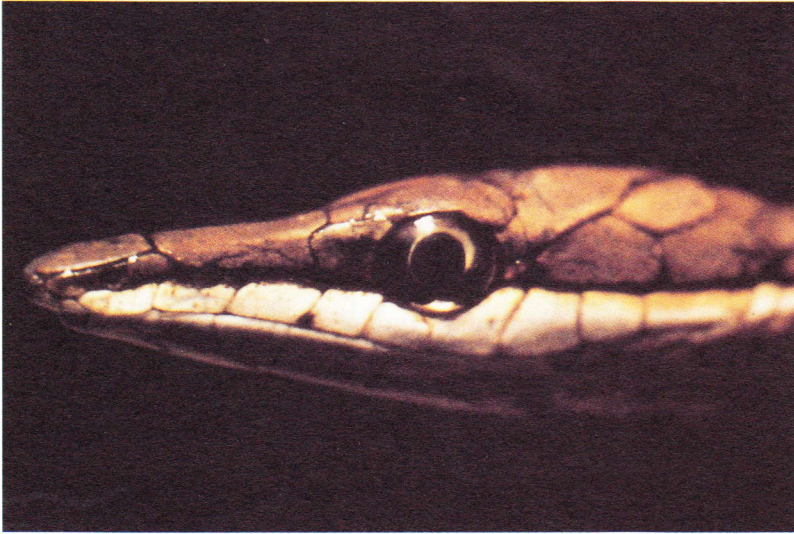

Fig. 1. *Oxybelis aeneus*. Foto: A. Abuys.

Fig. 2. *Oxybelis fulgidus*. Foto: A. Abuys.

Fig. 3. *Oxybelis argenteus*. Foto: A. Abuys.

Fig. 4. *Oxybelis argenteus*. Foto: A. Abuys.

HET GENUS *OXYBELIS* WAGLER, 1830

Dit geslacht bestaat in totaal uit 4 soorten, waarvan er 3 in Suriname voorkomen.

Algemene gegevens van het genus:

Kop: Deze is langwerpig en spits toelopend met een duidelijke afscheiding tussen kop en nek. De ietwat uitpuilende ogen hebben ronde pupillen.

Romp: De romp is slank tot zeer slank en zijdelings afgeplat. De schubben zijn glad.

Staart: Deze is lang en dun (zweepvormig).

Leefwijze: Het zijn arboreale slangen die voornamelijk overdag jagen.

Voeding: De voeding bestaat voornamelijk uit hagedissen, boomkickers en hele jonge (nest-)vogels. De grotere soort *Oxybelis fulgidus* heeft daarnaast als prooi kleine vogelsoorten en kleine, in de bomen levende zoogdieren.

Biotoop: De regenbossen (hoogbos) en savannebossen. Vooral de randgebieden langs de zwampen (moerassen), savannes en kultuurgebieden (plantages) vormen het jachtgebied van deze slangegroep.

Voortplanting: Door middel van eieren met een maximum van ongeveer tien stuks.

Bijzonderheden: Met uitzondering van de soort *Oxybelis fulgidus* zijn de slangen van dit genus niet agressief. Zij willen wel eens een dreig-houding aannemen door het tonen van een geopende bek. Bij vastpakken scheiden ze het bekende, onaangenaam ruikende secreet af.

De slangen van dit genus hebben een extra groot waarnemingsvermogen. In de eerste plaats zorgen de spits toelopende snuit en de gleuven voor de ogen ervoor, dat de slangen goed recht naar voren kunnen kijken en daardoor met beide ogen hun prooi kunnen zien. In de tweede plaats kunnen de slangen de ietwat uitpuilende ogen zo draaien, dat de pupillen iets naar boven en zelfs geheel naar beneden gedraaid kunnen wor-

den. Ze kunnen zo bij een horizontale stand van de kop naar boven en zelfs direkt naar beneden kijken. Voor het jagen in bomen en struiken (voornamelijk overdag) is dit een logische aanpassing. Immers, de prooi kan zowel boven als beneden de jagende slang zijn en worden waargenomen.

De oxybelissen hebben vergrote tanden achter in de bovenkaak, met een diepe groef die met een gifklier verbonden is.

Volgens Mole (1924) en Rabb (1972) is gebleken dat de slangen van het genus *Oxybelis* hun tong gebruiken om een prooi te lokken. Hierbij is de tong zowel het onderzoekend orgaan als het lokmiddel voor kleine dieren, die deze aanzien voor een insektenlarve. Vooral kikkers en hagedissen schijnen er op te reageren.

Oxybelis aeneus (Wagler, 1830)

Nederlandse naam: Bruine spitsneuslang.

Engelse naam: Ashy tree snake, Whip snake, Lizard snake en Horsewhip snake.

Surinaamse naam: Swipi.

Maximum lengte: ca. 180 cm.

Beschubbing: 17 rijen (gladde) rugschubben; 188-200 buikschubben; 163-190 onderstaartschubben, anale schub gedeeld; 1 preoculair schild; 2, soms 3 postocularen; geen lorealen; 9 supralabialen, waarvan de 4e, 5e en 6e het oog raken; 9, soms 10 sublabialen; 1+2 zeer grote temporalen.

Tanden: 2 of 3 vergrote tanden met een diepe groef achter in de bovenkaak (geen extra ruimte tussen deze en de gewone tanden).

Kenmerken: Een dunne zwarte lijn aan de zijkant van de kop loopt van de snuit (net boven de bovenlipschilden) dwars door het oog tot aan de nek. Deze zwarte lijn vormt een scherpe schei-

ding tussen het bruin van de bovenkant van de kop en het wit van de onderkant. Vanaf de nek is de rug licht grijsbruin met kleine bruine of zwarte vlekjes, die verspreid zijn over het gehele bovenlichaam.

De onderkaak en de keel zijn wit. Na de keel gaat deze witte kleur over in het zeer fijn gemarmerde lichtbruin van de buik.

Bij gevaar of bedreiging verstart het lichaam, waarbij de tong wordt uitgestoken en eveneens bewegingloos wordt gehouden. Deze verstijving van het lichaam met uitgestoken tong is een instinctieve camouflagehouding, waardoor de slang moeilijk te onderscheiden is van een dunne tak of liaan.

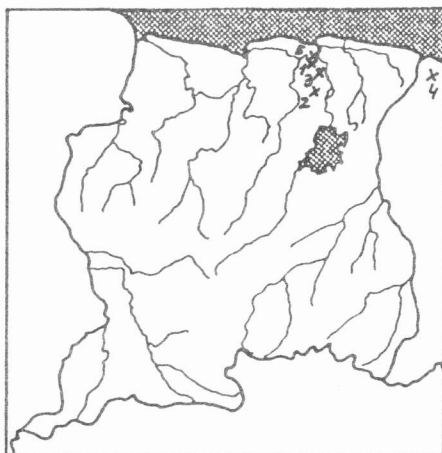
Opmerking: Deze soort kunnen we bijna als een kultuurvolger beschouwen. Regelmatig kwam ik hem tegen in de tuinen aan de rand van de stad.

Met enige zorg en toewijding is deze soort wel te houden in een terrarium. In een artikel van Kho (1975) over het houden van *Oxybelis aeneus* in het terrarium, wordt vermeld dat de dieren met vis in leven te houden zijn.

Verspreidingsgebied:

Van zuid Arizona (U.S.A.), Mexico en Midden Amerika tot in de noordelijke helft van Zuid Amerika.

Vindplaatsen in Suriname: 1. Omgeving Paramaribo (o.a. in de kultuurtuin)
2. Omgeving bosbivak te Zanderij;
3. Onverdacht; 4. Mana; 5. Boma-polder.

Oxybelis argenteus (Daudin, 1803)

Nederlandse naam: Gestreepte spitsneusslang.

Engelse naam: Lineated horsewhip snake.

Surinaamse naam: Swipi.

Maximum lengte: ca. 180 cm.

Beschubbing: 17 rijen (gladde) rugschubben; 194-214 buikschubben; 178-197 onderstaartschubben; anale schub gedeeld; 1 preoculaarschild; 2 postocularen; geen lorealen; 6 of 7 supralabialen, waarvan de vierde het oog raakt; 6 sublabialen; 1+2 grote temporalen.

Tanden: 2 of 3 vergrote tanden, voorzien van een diepe groef, achter in de bovenkaak. Bij deze soort zijn de vergrote tanden wèl door een opening gescheiden van de andere tanden.

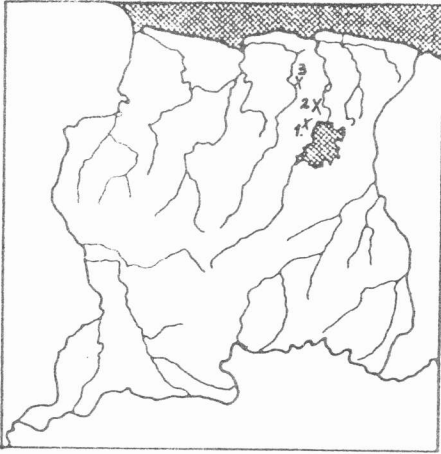
Kenmerken: De grondkleur van het bovenlichaam is beige tot lichtbruin. Boven op de kop is de kleur meer licht olijfbruin. Deze kleur zet zich voort in een olijfbruine lijn of streep, die midden over de rug loopt. Over de zijkant van de kop loopt een wat onregelmatige brede bruine streep, vanaf de snuit, dwars door het oog naar achteren, waar hij na de nek versmalt tot een dunne lijn, die over de hele flank doorloopt.

De keel is lichtgroen en deze kleur zet zich voort over de witte buik als drie lichtgroene strepen. De middelste van deze drie is het smalst en maar een kwart van de breedte van de andere twee.

Opmerking: Deze slangesoort kwam ik veel minder tegen en wel voornamelijk in het binnenland.

Verspreidingsgebied: Het laagland van het noordelijk gedeelte van Zuid Amerika ten oosten van de Andes.

Vindplaatsen in Suriname: 1. Brownsberg; 2. Berg en Dal; 3. O.P.-Savanne.

Oxybelis argenteus

Oxybelis fulgidus (Daudin, 1803)

Nederlandse naam: Groene spitsneuslang.

Engelse naam: Green horsewhip snake; Green whip snake; Emerald tree snake.

Surinaamse naam: Boesi swipi; Teté sneki.

Maximum lengte: ca. 220 cm.

Beschubbing: 17 rijen (gladde) rugschubben; 197-240 buikschubben; 143-156 onderstaartschubben; anale schub gedeeld; 1 preoculaarschild; 2 (soms 1) postocularen; geen lorealen; 9 of 10 supralabialen, waarvan de 5e, 6e en 7e het oog raken; 10 sublabialen; 1+2 grote temporalen.

Tanden: in de bovenkaak zitten achterin 3 of 4 vergrote tanden met een diepe groef, die niet door een opening van de voorste tanden gescheiden zijn.

Kenmerken: Een opvallend kenmerk is dat de spits toelopende bovenkaak ver over de onderkaak heen steekt. De bovenkant van de kop en het gehele bovenlichaam is bladgroen, terwijl de buikzijde lichtgroen tot geelgroen is. Op de flanken wordt de kleur van het bovenlichaam door een smalle witte lijn gescheiden van die van de buik.

Bij gevaar of bedreiging zet deze soort de nekhuid op cobra-achtige wijze uit, waardoor de oranje kleur van de huid tussen de schubben zichtbaar wordt. Dit geeft een opvallend kleur-effect, dat een eventuele vijand moet afschrikken. Tijdens het verzwelgen van een grote prooi krijgt men min of meer hetzelfde effect te zien.

Opmerkingen: Een prooi wordt in eerste instantie met de bek vastgegrepen en in bedwang gehouden (dus niet met windingen van het lichaam gewurgd). Daarna brengt de slang zijn prooi met enkele kaakbewegingen zover naar achteren in de bek, dat hij in staat is deze met de vergrote achterste giftanden te bewerken. Een muis is na een dergelijke behandeling binnen één minuut dood.

Enkele maten en bijbehorende gewichten:

- een slang van 160 cm woog 89 g
- een slang van 161 cm woog 136 g
- een slang van 160 cm woog 142 g
- een slang van 206 cm woog 194 g
- een slang van 210 cm woog 224 g

Voor wat betreft de omvang is deze soort forser dan de eerder genoemde soorten.

In gevangenschap, ondergebracht in een oerwoudterrarium en op een dieet van muizen, is deze soort goed te houden (zie Abuys, 1983)

Verspreidingsgebied:

Mexico, Midden Amerika en tropisch Zuid Amerika ten oosten van de Andes.

Vindplaatsen in Suriname: 1. Omgeving Boshivak te Zanderij; 2. Mozeskreek (langs de Avanaveroweg).

HET GENUS *OXYRHOPUS* WAGLER, 1830

Dit geslacht telt in totaal elf soorten, waarvan er drie een aantal ondersoorten hebben.

In Suriname komen twee soorten voor.

Algemene gegevens en kenmerken van het genus:

Kop: Ovaal en gestroomlijnd, gaat onopvallend over in de nek. De ogen hebben verticale ovale pupillen.

Romp: Deze is zijdelings een weinig afgeplat en heeft gladde schubben. De slangen van dit geslacht zijn over het algemeen niet groot.

Staart: Geen bijzondere kenmerken.

Leefwijze: De slangen zijn terrestrisch en zijn 's nachts actief.

Voedsel: Dit bestaat voornamelijk uit kleine zoogdieren, maar ook hagedissen en kleine slangen worden gegeten.

Biotoop: Regenbos, savannebos en hun randgebieden.

Voortplanting: Door middel van eieren.

Bijzonderheden: Deze slangen hebben achter in de bovenkaak twee vergrote tanden die voorzien zijn van een groef. Ze staan door een opening afgescheiden van de daarvoor staande gewone tanden.

De slangen van dit geslacht zijn niet agressief.

Oxyrhopus formosus (Wied, 1820)

Nederlandse naam: Zwartgebande rode bosslang.

Maximum lengte: ca. 100 cm.

Beschubbing: 19 rijen (gladde) rugschubben; elke schub heeft twee apicale groeven; 176-206 buikschubben; 64-78 onderstaartschubben; anale schub ongedeeltd; 1 loreaalschild; 8 supralabialen, waarvan de 4e en 5e de oogrand raken; 9 sublabialen; 1 preoculare; 2 postocularen; 2+3 temporalen.

Fig. 5. *Oxyrhopus petola petola*. Foto: A. Abuys.

Kenmerken: Van een paartje slangen uit Frans Guyana was de snuit vanaf de prefrontalen geel. De basiskleur van de rug was steenrood. De staart was geel-rood gebandeerd, de buik was gelig. Het mannetje had bovendien over de rode basiskleur van de rug vage zwarte dwarsbanden.

De slangen van deze soort uit het Amazonegebied hebben een oranje-rode kop en nek. De rug is afwisselend zwart en rood gebandeerd, waarbij de rode banden breder zijn dan de zwarte. De rode banden worden, vooral naar achteren toe, bij de buikrand breder. De zwarte banden, bij de buikrand dus smaller, lopen dwars over de buik en vormen zo complete ringen rond het lichaam. Op de buik zijn ze echter nog niet half zo breed als op de rug. De rode schubben hebben op het breedste gedeelte een zwarte vlek.

Opmerkingen: Door de variabiliteit van het kleur-

patroon is het moeilijk de twee in Suriname voorkomende soorten uit elkaar te houden. Het duidelijkste onderscheid is wel dat de preocularen en het frontale schild elkaar niet raken bij *Oxyrhopus formosus* en elkaar wel raken met een punt bij *Oxyrhopus petola petola*.

Verspreidingsgebied: Het beboste gebied van Zuid Amerika ten noorden van de 20e breedtegraad.

Vindplaatsen in Suriname: Deze soort is door mij in Suriname nog niet waargenomen.

Oxyrhopus petola petola (Linnaeus, 1758)

Nederlandse naam: Roodgebande zwarte bosslang.

Engelse naam: Narrow-banded false coral snake.

Maximum lengte: ca. 110 cm.

Beschubbing: 19 rijen (gladde) rugschubben; elke schub heeft twee apicale groeven; 180-222 buikschubben; 78-126 onderstaartschubben; anale schub ongedeeld; 1 loreale; 8 supralabialen, waarvan de 4e en 5e het oog raken, 10 (soms 9) sublabialen; 1 preoculare; 2 postocularen; 2+3 (soms 2+2) temporalen; de preocularen raken het frontale schild met een punt (bij *Oxyrhopus formosus* is dit niet het geval).

Kenmerken: De meeste exemplaren die ik ving of in handen kreeg, hadden het volgende kleurpatroon: De basiskleur was voornamelijk zwart of zwart met een paarsachtige weerschijn. Over het gehele lichaam (van nek tot staartpunt) lopen smalle rode dwarsbanden, die precies tot de buikrand komen. Niet alle banden vormen halve ringen: er zijn er een aantal die midden op de rug verspringen, waarbij sommigen elkaar met de hoekpunt net wel en anderen elkaar geheel niet raken. Het aantal ringen is gemiddeld 45. De buik is wit of gelig. Bij één exemplaar waren de eerste vier banden wit en de rest rood. Een ander exemplaar had afwisselend rode en witte

banden. De banden kunnen soms zeer smal zijn. Een derde exemplaar was geheel purper zwart. Beebe (1946) geeft een beschrijving van een exemplaar uit Brits Guyana, dat een bandenpatroon had van paarse en witte banden, waarbij de paarse banden als het ware begrensd worden door smallere witte bandjes.

Het merendeel van de exemplaren die ik in handen kreeg werden gevangen in tuinen midden in de stad Paramaribo. Twee exemplaren kwamen uit mijn eigen tuin. Het eerste exemplaar ving ik zelf en het tweede ving mijn echtgenote, het werd door haar uit een muizenhokje gehaald. De slang was door het gazen gedeelte van het hokje naar binnen gekropen, maar kon er, nadat hij een muis had verzvolgen, niet meer uit.

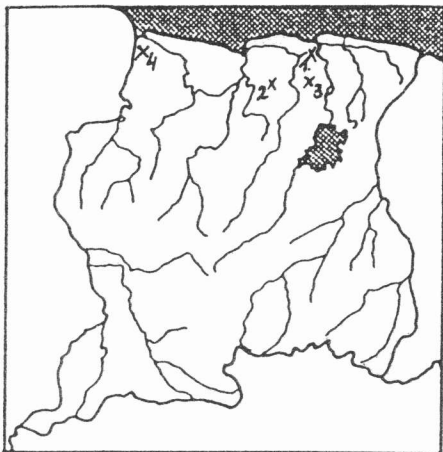
Naar mijn eigen ervaring kan ik rustig stellen dat *Oxyrhopus petola petola* een kultuurvolger is, die in de bewoonde gebieden leeft van kleine zoogdieren en hun jongen, maar zeker ook van de veel in tuinen voorkomende hagedissensoort *Ameiva ameiva*.

Het zijn rustige, niet agressieve slangetjes. Helaas ben ik er nooit toe gekomen deze soort in een terrarium te houden, zodat ik niet weet of ze in gevangenschap goed te houden zijn.

Verspreidingsgebied:

Het Amazonegedeelte van Colombia en Brazilië en verder in de Guyana's en op Trinidad.

Vindplaatsen in Suriname: 1. Paramaribo en omgeving; 2. Afslag Goliatberg; 3. Bernharddorp; 4. Nickerie.

LITERATUUR

- Abuys, A., 1983. *Oxybelis fulgidus*, de groene spitsneusslang, een mooie en boeiende slang. Lacerta, Vol. 41 (10/11): 195-197.
- Beebe, William, 1946. Field notes on the snakes of Kartabo, British Guiana and Caripito, Venezuela. Zoologica, Bull. N.Y. Zool. Soc., Vol. 31 (1): 11-31.
- Kho, K.F.F., 1975. De boomslang *Oxybelis aeneus* in het terrarium. Lacerta, Vol. 33 (11): 168-172.
- Mole, R.R., 1924. The trinidad snakes. Proc. zool. Soc. London, 1924: 235-278.
- Rabb, G., 1972. Vine snakes. Brookfield bandarlog, Vol. 39: 11-13.